

Nr 64.

Av herr **Staaff m. fl.**, om upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga m. fl. ändringar i gällande kommunalförfattningar.

Undertecknade få härmed väcka motion om följande ändringar i gällande kommunalförfattningar.

I. Upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga.

1862 års kommunalförfattningar innehöllo ursprungligen en i det närmaste fullständigt genomförd tillämpning av principen, att skattskyldighet i en kommun medförde rösträtt i densamma, samt att skattskyldigheten utgjorde måttstock för det inflytande, som tillkom en var särskild röstägande.

Redan få år efter kommunalförfattningarnas tillkomst uppstod missnöje med det avgörande inflytande, som enligt dessa författningar tillkom de större skattebetalarne. Detta missnöje inriktades till en början främst på den bolagen tillkommande rösträtten. De vid riksdagarna 1867 och 1868 väckta motionerna om ändring i denna rösträtt föranledde dock ingen åtgärd. I samband med de yrkanden om den kommunala röstskalans begränsning, som under de följande åren med allt större skärpa framkommo i riksdagen, väcktes också vid åtskilliga tillfällen frågan om avskaffande av de opersonliga rösterna. Erinras må till en början om herr Liss Olof Larssons motion vid 1884 års riksdag, däri han — under åberopande bland annat, att det ej kunde vara vare sig klokt eller lyckligt att låta aktiebolag, vars delägare ofta nog vore anonyma och med kommunernas behov

och bästa alldeles obekanta, genom en nästan lika obekant och för kommunens sanna bästa likgiltig person utöva rösträtt inom kommunen — påyrkade, att den i kommunalförordningarna aktiebolag tillerkända rösträtt måtte försvinna.

Vidare må påminnas om, att andra kammaren, i anledning av väckta motioner, redan 1899 beslöt, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville göra frågan om bolags kommunala rösträtt till föremål för förnyad utredning samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan härefter frågan om upphävande av den rösträtt, som må utövas för omyndig, bolag och samfällid egendom, väckts vid riksdagarna 1907 och 1908 i samband med förslag om allmän och lika kommunal rösträtt för såväl män som kvinnor, utan att föranleda någon riksdagens åtgärd, upptogs ånyo yrkandet om upphävande av den opersonliga rösträtten vid 1911 års riksdag i särskilda, i båda kamrarna väckta motioner (nr 67, 68 och 69 i första kammaren samt nr 186, 219, 220 och 221 i andra kammaren). Konstitutionsutskottet avstyrkte motionerna, men ett flertal reservanter yrkade, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunala författningar, att den kommunala rösträtt, som tillkomme bolag och andra samfälligheter, omyndig samt oskiftat bo, måtte upphävas. Andra kammaren biföll nämnda reservation med uteslutande av orden »omyndig och oskiftat bo», varemot första kammaren godkände utskottets avstyrkande hemställan. Frågan hade således jämväl denna gång förfallit.

Även vid 1912 års riksdag upptogs förevarande fråga i väckt motion (nr 182 i andra kammaren) i sammanhang med förslag om allmän och lika kommunal rösträtt för såväl män som kvinnor m. m. I anledning av denna motion hemställde konstitutionsutskottet, bland annat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunala författningar, att den kommunala rösträtt, som nu tillkommer bolag och andra samfälligheter, måtte upphävas. Utskottet åberopade därvid, under uttalande av sin anslutning, det yttrande, som avgivits i ovanberörda mot 1911 års konstitutionsutskotts utlåtande avgivna reservation. Utskottets hemställan blev bifallen i andra kammaren, men däremot avslagen av första kammaren.

Härefter framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 185 till 1913 års

riksdag, i sammanhang med en del andra ändringar i kommunallagarna, förslag till upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga, vilken proposition i förevarande del, på konstitutionsutskottets förord, godkändes av andra kammaren, men avslogs av första kammaren.

Frågan om upphävande av den operonliga rösträtten framför allt bolagsrösträtten, är sålunda, ehuru den vid så många tillfällen förelagts riksdagen och ehuru andra kammaren flera gånger uttalat sig för en sådan reform, alltjämt qlöst i följd av första kammarens motstånd. Denna reform är emellertid av den art och den betydelse, att den icke kan och får undanskjutas. Den måste alltjämt framföras, tills den blir genomförd. Våra dagars hastigt stegrade kommunala liv måste bygga på personligheter, på en personlig prövning och en personlig ställning till de olika kommunala spörsmålen. Detta är så mycket viktigare, som kommunerna hos oss hava så stora och betydelsefulla uppgifter att tillgodose och vårda. Att bibehålla en röstning av operonliga bolag är oegentligt och ofta skadligt för en sund kommunal politik. Personlig prövning och personligt ståndpunkttagande kan endast finnas hos medborgare, ej hos operonliga sammanslutningar. Bolagens och andra samfälligheters intressen bevakas tillräckligt av de personer, som i dem äro delägare eller med dem på annat sätt förbundna, med dessas personliga röster. Den omständighet, att bolagen äro skatteskyldiga till kommun, utgör ingalunda tillräcklig anledning att bibehålla rösträtt för bolagen. Skattskyldigheten såsom måttstock för det inflytande, som bör tillkomma en var särskild röstägande, är längesedan övergiven genom införda begränsningar i rösträttsskalan. Särskilt i fråga om sådana kommunala val, där de politiska synpunkterna numera träda i förgrunden, såsom stadsfullmäktigeval och landstingsmannaval, måste, såsom också av vederbörande departementschef framhölls i proposition till 1913 års riksdag, det inflytande, som kan utövas genom dispositionen över operonliga röster, betraktas såsom i hög grad stötande. Man har sålunda sett att vid landstingsmannaval rösträtt utövats av t. ex. häradsallmänningar — i flera kommuner — järnvägar, sparbanker och andra, ja till och med, enligt vad i pressen uppgivits, för en institution som — Flyinge hingstdepå. Otvivelaktigt riktig är också den anmärkning, som av 1913 års konstitutionsutskott riktades mot denna rösträtt, eller att så länge bolagens rösträtt bibehålles, den stadgade begränsningen av antalet röster för varje

röstägande är illusorisk, i det att en och samma person kan rösta icke blott med 40 röster för sig själv, utan också med lika många röster för vart och ett av de bolag, vars ombud han kan bliva, vilket måste anses strida mot andan i den 1909 genomförda begränsningen av den kommunala rösträtten.

Här må också erinras om, att i de flesta europeiska länder — Norge, Danmark, England, Frankrike, Belgien, Holland och en del tyska stater — juridiska personer sakna rösträtt i kommunerna.

Jämväl den rösträtt, som hos oss förmyndare äger utöfva för omyndig, är en oegentlighet, som bör avskaffas. Den omyndige äger ej de personliga förutsättningar, som måste krävas av den, som tillerkännes medbestämmanderätt i de kommunala angelägenheterna.

I likhet med vad som föreslogs i 1913 års kungl. proposition i förevarande ämne, torde den rösträtt, som tillkommer stärbhus, böra på det sätt inskränkas, att rösträtt får utövas allenast för sådant dödsbo, däri myndig delägare finnes, i samband varmed bestämmelser torde böra meddelas därom att, om de myndiga delägarna äro flera, de må såsom för närvarande utöva rösträtten genom ombud, varvid den eller de sålunda röstberättigade dödsbodelägarna hava att rösta för hela boet.

Likaledes i anslutning till vad som föreslogs i nyssnämnda kungl. proposition, torde i ärenden, som angå endast i mantal satt jord, rösträtt böra fortfarande få utövas jämväl för juridiska personer och omyndiga, därest de äga sådan jord.

Under åberopande för övrigt av den utredning, som i förevarande ämnen lämnades i Kungl. Maj:ts oftaberörda proposition till 1913 års riksdag, få vi, anslutande oss till förslaget i nämnda proposition, som av 1913 års konstitutionsutskott biträtts och av andra kammaren godkänts, hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga den ändring av gällande kommunallagar, att rösträtten för bolag och andra juridiska personer samt för omyndiga varder borttagen.

Och skola vi, i sammanhang med övriga i denna motion föreslagna ändringar i kommunalförfattningarna, framlägga förslag till de ändringar av vissa paragrafer i dessa författningar, som för genomförande av vårt förslag i nu förevarande delar påkallas.

II. Begränsning i rätten att deltaga i landstingsmannaval till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven.

I motioner till 1911 års riksdag (nr 66 i första kammaren och nr 218 i andra kammaren) hemställdes, bland annat, att riksdagen måtte för

sin del besluta sådana tillägg till förordningen om landsting, § 5 mom. 1 och 2, att vid val af landstingsmän såväl i stad som på landet, medlem av kommun må kunna utöva rösträtt endast inom den kommun, där han är mantalsskriven. Nämnda års konstitutionsutskott afstyrkte förslaget, men ett flertal reservanter hemställde om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag i det syfte, motionerna avsåge. Reservanterna yttrade därvid, att det af motionärerna framställda yrkandet om en särskild föreskrift i fråga om rösträtt vid landstingsmannaval, nämligen att vid dessa val rösträtt finge utövas endast inom den kommun, där den röstberättigade var bosatt, måste anses berättigat med hänsyn till dessa vals övervägande politiska karaktär. Det syntes för övrigt stridande mot hela grundtanken i den 1909 genomförda reduktionen av den kommunala röstskalan, att, såsom nu mycket ofta vore fallet, en person, som vore röstberättigad inom flera kommuner, kunde rösta vid landstingsmannaval med ett sammanlagt röstetal, som överskrede, ja, mångdubbelt överskrede det fastställda maximum (40 röster). Första kammaren biföll utskottets avstyrkande hemställan, medan däremot andra kammaren antog det av reservanterna föreslagna skrivelseförslaget.

I propositionen nr 185 till 1913 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om bland annat, sådan ändring av § 5 mom. 1 i landstingsförordningen, att rätten att deltaga i landstingsmannaval må tillkomma röstberättigad allenast inom den kommun, där han är mantalsskriven. Propositionen vann i förevarande del understöd av konstitutionsutskottet och bifölls av andra kammaren men avslogs av första kammaren.

Härjämte torde böra erinras om, att de motioner, som vid riksdagarna 1907, 1908, 1911 och 1912 framburos i andra kammaren med krav på allmän och lika kommunal rösträtt, innehöllo förslag därom, att allenast den, som är mantalsskriven inom en kommun, skall vara medlem därav och äga rösträtt i densamma. Dessa motioner föranledde emellertid icke till någon riksdagens åtgärd.

Goda skäl synas oss visserligen tala för att överhuvud taget begränsa den kommunala rösträttens utövning till mantalsskrivningskommunen. Denna ganska omfattande fråga är emellertid i behov av en utredning, som enskilda motionärer knappast kunna presteras.

Däremot synes hinder icke kunna möta mot att nu omedelbart genomföra sådan ändring av nuvarande stadganden rörande utövande av kommu-

nal rösträtt, att rätt att deltaga i landstingsmannaval må tillkomma kommunalt röstberättigad allenast inom kommun, där han är mantalsskriven — en fråga, som redan, på sätt nyss erinrats, genom kungl. proposition förelagts riksdagen. I samma mån som den politiska karaktären av landstingsmannavalen blivit mer och mer förhärskande, har det också framstått såsom mera oegentligt och stötande, att personer kunna deltaga i dessa val på flera ställen. Att just i fråga om val med fullt genomförd politisk innebörd det stadgade röstmaximum — såsom exempel i mängd finnas från årets landstingsmannaval — därmed kommit att överskridas, strida i hög grad mot grunderna för den begränsning av den kommunala rösträtten, som genomfördes i sammanhang med 1909 års rösträttsreform. En rättelse härtinnan måste därför, såsom också erinrades av vederbörande departementschef vid framläggande av 1913 års kungl. proposition i förevarande ämne, vara en naturlig utveckling av andan i nämnda rösträttsreform.

Hänföra oss i övrigt till nyssnämnda kungl. proposition och där innehållna utredning, hemställa vi, att riksdagen måtte för sin del antaga sådan ändring av § 5 i kungl. förordningen om landsting, att rätt att deltaga i landstingsmannaval må tillkomma kommunalt röstberättigad allenast inom den kommun, där han är mantalsskriven.

Och skola vi, i sammanhang med övriga i denna motion framlagda ändringar i landstingsförordningen, föreslå den lagändring, som för genomförande av vårt förslag i nu förevarande del är av nöden.

III. Upphävande av rätten att genom ombud utöva kommunal rösträtt i stad.

Jämlikt gällande bestämmelser är röstägande berättigad att överlåta sin talan och rösträtt å kommunalstämma, allmän rådstuga och kyrkostämma å annan röstägande med den inskränkning, att ingen må på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad. Enahanda bestämmelser gälla med avseende å överlåtande av rösträtt vid landstingsmannaval.

Redan i den kommitté, som år 1859 avgav förslag till nu gällande kommunalförordningar, förekommo erinringar mot fullmaktsröstning över huvud, i det att kommitténs ordförande, landshövdingen von Troil helt och hållet avstyrkte medgivandet av röstning genom ombud. »Det är», yttrade Troil, »en i de flesta konstitutionella länder antagen grundsats, att vid val rösträtt bör personligen utövas. Motsatsen föranleder ej sällan till listlöpnig

och till resor ur gård i gård för att samla underskrifter å på förhand uppgjorda valsedlar.»

Vid 1908 års riksdag hemställdes i en i andra kammaren väckt motion (nr 137), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en undersökning, huruvida och i vad mån den nuvarande rättigheten att vid kommunalstämma, allmän rådstuga och kyrkostämma föra talan och utöva rösträtt genom fullmakt skulle kunna borttagas eller inskränkas samt därefter till riksdagen inkomma med de förslag, som av utredningen kunnat föranledas. Till stöd för denna hemställan återopade motionären bland annat, att rättigheten att fastän frånvarande få utöva rösträtt genom fullmakt, som disponerades av annan person, vore en nödfallsutväg, som endast hade sitt berättigande i de fall, där personlig röstning ej kunnat utövas, och som borde medgivas endast om inga olägenheter därav uppstode, samt att den i kommunalförordningarna medgivna rätt att rösta genom ombud föranlett missbruk. Motionen avstyrktes av lagutskottet, som fann den nuvarande formuleringen av förevarande bestämmelse vara »en lyckligt funnen begränsning». Vad »landsorten» angår, syntes det utskottet, att fullmaktsröstningen väl överensstämde »med i vårt land rådande förhållanden» och, i fråga om städerna, underkände utskottet de av motionären förebragta skälen. Lagutskottets avstyrkande hemställan bifölls av båda kamrarna.

Ett förslag vid 1911 års riksdag (motion nr 27 i andra kammaren) med begäran om utredning och förslag rörande upphävande av rösträtt med fullmakt vid landstingsmannaval avstyrktes av konstitutionsutskottet och avsågs av riksdagen.

I underdånig framställning den 18 november 1912 anhöllo härefter Stockholms stadsfullmäktige, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avgiva proposition om sådan ändring av § 8 mom. 1 i gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm att rätten att rösta genom fullmakt bleve i väsentlig mån inskränkt, så att den, som vid valtillfället icke personligen inställde sig, endast i det fall måtte beredas tillfälle att utöva sin rösträtt, att han på grund av yrke, tjänst eller sjukdom vore förhindrad att personligen avgiva sin röst. Det huvudsakliga motivet till denna framställning var den omfattning, fullmaktsröstningen tagit i Stockholm, samt att värvingen av fullmakter skett under former, »som stadsfullmäktige icke tveka att beteckna såsom innebärande missbruk.»

Med överlämnande av berörda framställning till Kungl. Maj:t anförde överståthållareämbetet följande: »Enligt ämbetets förmenande låter det sig

ej förneka, att, på sätt stadsfullmäktige framhållit, fullmaktsvärningen och fullmaktsröstningen vid kommunala val i Stockholm antagit former, som måste betecknas såsom innebärande missbruk. Att med bibehållande av rätten att rösta medelst fullmakt i den omfattning, som nu är medgiven, genom nya detaljbestämmelser ordna valet så, att dylikt missbruk undvikes eller åtminstone avsevärt minskas, torde näppeligen låta sig göra. Någon annan utväg att omintetgöra missbruket synes ej stå öppen än att borttaga rätten att vid dylika val använda ombud i andra fall, än då den röstberättigade icke alls eller endast med svårighet själv kan infinna sig vid valurnan. Det måste emellertid medgivas, att, såsom inom stadsfullmäktige framhållits under den i ärendet förda diskussionen, det kan möta svårigheter att i sammanhang med valet få på ett tillfredsställande sätt prövat det förfall, som skulle berättiga en frånvarande att deltaga i valet. Det förtjänar måhända även att påpekas, att då vid en sådan prövning fattade beslut väl måtte kunna överklagas samt i frågor av detta slag olika meningar lätt kunna göra sig gällande, den nu ifrågavarande anordningen skulle kunna giva ökade utsikter till att få val hävda, något som måste anses allt annat än eftersträfvansvärt. Kan man således befara verkliga olägenheter av den föreslagna rätten att vid laga förfall för personlig inställelse rösta genom ombud, synes man enligt ämbetets åsikt kunna utesluta all fullmaktsröstning. För en avsevärd tid framåt torde nämligen liksom för närvarande, striden vid stadsfullmäktigeval huvudsakligen komma att stå mellan olika partier, och, då hinder av laga förfall kan antagas komma att drabba medlemmar av de särskilda partierna i proportion till partiernas styrka, skulle en uteslutning från valet av samtliga till personligt deltagande däri förhindrade sannolikt ej komma att nämnvärt inverka på valets utgång. Vidtages nu ifrågasatt ändring i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm synes i sammanhang därmed böra tagas under övervägande, huruvida ej motsvarande jämkning bör ske i den kyrkliga kommunalförfattningen för huvudstaden och måhända även i de för övriga städer gällande kommunalförfattningarna »

I förutberörda proposition nr 185 till 1913 års riksdag anförde vederbörande departementschef, med omförmälade av Stockholms stadsfullmäktiges förenämnda framställning, att den av stadsfullmäktige begärda ändringen syntes böra sättas i samband med den av riksdagen i skrivelse den 22 maj 1908 gjorda framställning om utredning, huruvida och under vilka villkor undantag måtte kunna göras från den i § 24 riksdagsordningen givna bestämmelsen, att rösträtt icke må utövas av annan valbe-

rättigad än den, som vid valtillfället personligen inställer sig. Då sistnämnda utredning kunde förväntas föreligga å sådan tid, att ärendet kunde framläggas för 1914 års riksdag, borde jämväl den av Stockholms stadsfullmäktige väckta frågan om inskränkning i rätten att rösta medelst fullmakt uppskjutas till nämnda års riksdag, som därmed kunde få samtidigt pröva de bägge frågorna.

Vid 1913 års riksdag frambars emellertid frågan om fullmaktsomröstningen i två olika motioner. I den ena (nr 69 i första kammaren) hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i kommunallagarna för rikets städer, att ur dessa uteslötos föreskrift om rätten att rösta medelst fullmakt; i den andra (nr 107 i andra kammaren) yrkades, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser angående val i stad till landsting och stadsfullmäktige, att rätten att rösta genom fullmakt måtte bliva i väsentlig mån inskränkt, så att den, som vid valtillfälle icke personligen inställde sig endast i det fall bereddes tillfälle att utöva sin rösträtt, att han på grund av yrke, tjänst eller sjukdom vore förhindrad att personligen avgiva sin röst.

I sitt över nämnda motioner avgivna utlåtande anförde konstitutionsutskottet, att utskottet delade motionärernas uppfattning, att rätten att rösta med fullmakt vid de i kommunalförfattningarna omförmälda val i stad borde inskränkas, men att utskottet med anledning av vederbörande departementschefs ovanberörda uttalande, att förslag i ämnet vore att emotse till 1914 års riksdag, ansåge skäl ej föreligga för riksdagen, att vidtaga någon åtgärd med anledning av de väckta motionerna. Utskottets avstyrkande hemställan bifölls av båda kamrarna, av första kammaren dock med uteslutande av utskottets motivering.

Då något förslag från Kungl. Maj:ts sida icke lärer vara att till nu förevarande riksdag förvänta, varken rörande det ämne, som riksdagens förutberörda skrivelse den 22 maj 1908 avser, eller beträffande inskränkning i rätten att genom ombud utöva kommunal rösträtt i stad, finna vi oss nu böra väcka förslag om beslut från riksdagens sida i sistnämnda ämne.

En ändring i nu gällande fullmaktsröstning synes oss i hög grad angelägen. Enligt vår mening måste personligheten anses grundläggande

ej allenast för den politiska utan jämväl för den kommunala rösträtten. Bakom varje röst bör stå en person, som låter röstgivningen bestämmas av sin efter moget övervägande bildade personliga uppfattning i de kommunala angelägenheterna. Denna den röstandes personliga uppfattning kommer naturligtvis säkrast till uttryck genom personlig röstavgivning. Att kravet på personlig utövning av de kommunala rättigheterna därför är ur principiell synpunkt berättigat, torde icke kunna förnekas.

I våra grundlagar har den regeln kommit till uttryck, att den, som tillerkänts politiska rättigheter, allenast personligen äger utöva desamma. Att denna, för närvarande undantagslösa regel, icke upptagits i våra kommunala författningar sammanhänger kanske närmast därmed, att representationsprincipen icke genomförts inom våra kommuner. Det direkta deltagandet i de kommunala avgörandena kräver naturligen vida större uppoffringar av tid och intresse än deltagandet i de först med längre tids mellanrum återkommande förrättningarna för val av beslutande representantförsamlingar. Där ett direkt deltagande i de kommunala avgörandena fordras av de röstägande, innebär därför rätten att använda ombud ej sällan för dem en välbehövlig lättnad, även där ej de rent lokala förhållandena — de långa avstånden i flertalet landskommuner — göra en dylik rätt nära nog nödvändig. Faran för missbruk av fullmaktsröstningen är ej heller i dylika fall avsevärd. Sådan fara föreligger främst, när agitationen kan koncentrera sig kring ett representantval. De faktiska förhållandena visa, att verkningarna av den i kommunalförordningarna röstägande medgivna rätten att å annan överlåta sin rösträtt äro helt olika i de kommuner, i vilka de röstägande själva deltaga i de kommunala ärendenas avgörande och i de kommuner, där de röstägandes direkta deltagande i det kommunala livet är inskränkt till val av kommunala representanter. I sistnämnda kommuner, där de röstägande icke i regel kunna anses betungade av ett krav på personligt deltagande, har fullmaktsröstningen blivit föremål för missbruk. Särskilt i städerna, där nära nog undantagslöst stadsfullmäktige utöva beslutanderätten i de kommunala angelägenheterna och de röstägandes deltagande i det kommunala livet är inskränkt till deltagande vart annat år i stadsfullmäktigeval, har sålunda på senare år fullmaktsröstningen tagit en oerhörd omfattning. Enligt i civildepartementet tillgängliga uppgifter från 1912 års stadsfullmäktigeval, vilka uppgifter sammanförts i en vid denna motion fogad tabellbilaga, har vid nämnda val i åtskilliga städer mer än en tredjedel av röstsedlarna avgivits genom ombud. Fullmakts användande i sådan omfattning visar uppenbart, att rätten att rösta genom

ombud missbrukats. Såväl inom riksdagen — särskilt i motionerna i andra kammaren nr 137 vid 1908 års riksdag och nr 107 vid 1913 års riksdag — som i ovannämnda av stadsfullmäktige i Stockholm avgivna framställning, härutinnan vitsordad av överståthållareämbetet, har också framhållits, hurusom vid val i städerna verkliga missbruk av rätten att rösta genom ombud i stor utsträckning förekommit. Under senare år, då motsättningarna även inom det kommunala livet blivit allt starkare, har valagitationen främst kommit att inriktas på fullmaktsinsamling. I Stockholm och även i andra städer har sådan bedrivits under former, som måste betecknas såsom anstötliga eller mindre lämpliga, varjämte uppgeres, att som fullmaktssamlare här och var anstälts särskilda personer, som uppburit visst belopp för varje fullmakt, som de lyckats anskaffa. Vid denna före valförrättningen bedrivna, fullkomligt okontrollerade och okontrollerbara fullmaktsinsamling finnes ock tillfälle att utöva allt det valtryck, lagstiftaren söker förhindra vid själva valförrättningen, särskilt genom de föreskrifter till skydd för valhemlighetens bevarande vid dessa, som efter beslut av 1913 års riksdag gälla för de kommunala representantvalen. All lagstiftning i syfte att skydda valhemligheten måste till sitt värde förringas, så länge en fullmaktssamling av den art ovan framhållits får fritt pågå. Men även om ej ett direkt avsiktligt valtryck utövas vid insamlingen av fullmakter, torde dock många, som i händelse av ett personligt deltagande i omröstningen skulle finna sig uppfordrade att bilda sig en egen mening att följa vid röstningen, icke draga sig för att lämna ifrån sig en fullmakt utan mera grundligt övervägande av dess användande. En hel del fullmakter, vid vilkas förvärvande ej direkt valtryck kan sägas vara utövat, komma därför att användas i en viss riktning utan att företräda en verklig personlig övertygelse hos fullmaktsgivaren. Något framträdande praktiskt behov av rätten att rösta genom ombud torde å andra sidan icke anses föreligga vad städernas invånare vidkommer. I städerna är befolkningen sammanträngd på en relativt liten yta. På grund av de i regel korta avstånden mellan den röstägandes bostad och platsen för den kommunala sammankomsten medför en personlig inställelse endast ringa besvär och tidsspillan. I fråga om de kommunala valen har man ju dessutom genom särskilda bestämmelser om valtid sökt underlätta deltagande för de olika grupperna av röstberättigade. Under sådana förhållanden kan rätten att rösta genom ombud utan någon avsevärdare olägenhet borttagas för städernas del.

Vad som nu anförts och närmast hänför sig till fullmaktsinsamlingen

vid stadsfullmäktigeval har uppenbarligen också sin tillämpning på de i stad förrättade valen av landstingsmän. Några uppgifter om den utsträckning, vari fullmakt använts vid dessa val, äro vi visserligen ej i tillfälle att lämna, men en var känner, att fullmaktssamlandet vid dessa val i städerna är högst betydligt och att fullmaktsvärningen vid landstingsmannavalen äro i allo lik den vid stadsfullmäktigevalen. Då nu med avseende å rösträtts överlåtande vid landstingsmannaval i stad samma bestämmelser gälla som för sådant överlåtande vid allmän rådstuga, är det uppenbart, att ett borttagande av fullmaktsröstning vid stadsfullmäktigeval kommer att utan särskild lagändring medföra enahanda påföljd för landstingsmannaval i stad. Att härutinnan göra någon skillnad är så mycket mindre påkallat, som landstingsmannavalen hava en så övervägande politisk karaktär, att vid dem än mera böra följas de regler, som gälla för de rent politiska valen.

Visserligen kunna även å landsbygden, särskilt vid landstingsmannaval, men kanske även vid andra där förekommande representantval (kommunalfullmäktigeval), här och var förekomma missbruk, liknande dem som konstaterats i städerna. Men de praktiska olägenheterna och svårigheterna med fullmaktsröstningens borttagande bleve å landsbygden säkerligen så stora, att en ändring av härutinnan nu gällande bestämmelser icke bör ifrågasättas. Fullmakternas borttagande kunde här möjligen komma att innebära »ett attentat mot den kommunala rösträtten» — såsom det en gång sagts i riksdagen. De stora avstånden och den tid, som i följd härav i regeln åtgår för beivrande av kommunal förrättning eller sammankomst på landet, medför, att det personliga deltagandet därstädes är förenat med långt större svårighet än i städerna med deras sammanträngda befolkning. Rätten att använda ombud medför därför å landsbygden en välbehöflig lättnad för de mera avlägset boende och särskilt för dem av dessa, för vilka kostnad och tidsspilla äro mest kännbara. Vidare kunna de förut omförmälda olägenheterna av fullmaktsröstning icke i landskommunerna göra sig i samma grad gällande som i städerna. En mera energisk fullmaktssamling stöter inom landskommunerna på svårigheter, som ej finnas i städerna med deras små avstånd och livligare samfärdsel.

Att i nu förevarande avseende göra en skillnad mellan de landskommuner, i vilka kommunalfullmäktigeinstitutionen är införd och de kommuner i vilka beslutanderätten i kommunala angelägenheter utövas av de röstberättigade själva allenast å kommunalstämma torde knappast vara påkallat. Även där kommunalfullmäktige finnas, äro ju de röstägandes deltagande i kommunala avgöranden ingalunda, såsom i städerna, inskränkt till val av

fullmäktige. Därjämte äro naturligen även i flera av de landskommuner, där kommunalfullmäktigeinstitutionen är införd, samma svårigheter — på grund av långa avstånd, bristfälliga kommunikationer o. s. v. — förknippade med en personlig inställelse som i andra landskommuner.

När man avser personligt röstavgivande vara den principiellt riktiga formen för utövning av rösträtten, samt att endast vissa praktiska skäl förhindra principens genomförande på landsbygden i allmänhet, torde det vara följdiriktigast att borttaga röstning genom fullmakt i de kommunala sammanslutningar på landet, köpingar och municipalsamhällen, som i förevarande avseende äro jämförliga med städerna. Då köpingar understundom samt municipalsamhällen alltid äro delar av en större landskommun och olika regler ej lämpligen kunna föreskrivas för röstande inom samma kommun, torde förbudet mot fullmaktsröstning böra begränsas till köping och municipalsamhälle såsom sådana, under det i den större kommunens angelägenheter sådan röstgivning fortfarande bör tillåtas jämväl i nämnda samhällen.

Den skillnad mellan land och stad, som, med antagande av ett förslag om upphävande av rätten att genom ombud utöva kommunal rösträtt i stad, skulle uppkomma, finnes redan å ett annat liknande område, nämligen i fråga om prästval, där i stadsförsamling ingen annan än den, som personligen inställer sig vid valtillfället, har rösträtt, medan i landsförsamling röstberättigad äger utöva valrätt genom annan röstberättigad (lagen angående tillsättande av prästerliga tjänster den 9 december 1910 § 26).

Slutligen må framhållas, att förslaget om fullmaktsröstningens borttagande i stad icke bör verka till någon obehörig förskjutning av maktgränserna mellan de olika röstgrupperna. Det kan antagas som tämligen visst, att, i stort sett, de olika meningsyttringarnas representanter i samma utsträckning söka stärka sin position genom fullmaktsinsamlande. Ett borttagande av rätten till användande av fullmakt bör därför komma att i lika grad drabba alla de olika meningsriktningarna.

Inom de flesta främmande länder är rätten att, åtminstone utan att särskilda skäl föreligga, överlåta de kommunala rättigheternas utövande å annan person okänd. I Finland, där nu gällande kommunalförfattningar äro avfattade efter våra såsom mönster, finnes en sådan rätt, men det år 1908 avgivna förslaget till nya kommunallagar, enligt vilket förslag den kommunala rösträtten såväl i lands- som i stadskommunerna allenast innebär rätt att deltaga i val av kommunal representation, upptager förbud mot utövande av sådan rätt genom ombud.

I Norge äger valman, som är genom laga förfall hindrad att person-

ligen inställa sig vid valförrättning, visserligen icke att utöva rösträtt genom ombud, men har i stället rätt att insända sin röstsedel i slutet konvolut, inlagt i slutna skrivelse, som innehåller upplysning om förfallet. I Danmark åter måste den kommunala rösträtten personligen utövas, och saknas i fråga om densamma motsvarighet till de bestämmelser om sjöfolks rätt att i särskild ordning utöva rösträtt, som gäller i fråga om folketingsval och val av valmän till landstinget. Däremot gäller i Preussen, att i regel allenast utom kommunen bosatta röstägande må utöva sin rösträtt genom ombud, och att röstberättigade kvinnor *skola* utöva rösträtt genom ombud.

Frågan huruvida det förbud för utövande genom ombud av kommunal rösträtt i stad, som vi anse påkallat, bör vara absolut, eller huruvida, såsom stadsfullmäktige i Stockholm i sin ofta berörda framställning ansett, fullmaktsröstning må äga rum, när någon på grund av yrke, tjänst eller sjukdom är förhindrad att personligen inställa sig och avgiva sin röst, kan vara föremål för olika meningar. Ett absolut förbud komme i vissa fall att verka som en inskränkning i nuvarande rösträtt, men å andra sidan skulle, såsom överståthållareämbetet också påpekat, ett undantag i nyssberörda syfte möta den svårighet, att särskilda anordningar måste träffas för att i sammanhang med valet få till stånd en tillfredsställande prövning av förfalloanledningen, varjämte av sådana anordningar ökade valbesvär äro att emotse.

Därest den fråga, varom riksdagens förberörda skrivelse den 22 maj 1908 handlar, eller beredande av möjlighet för vissa kategorier röstberättigade, som av sin tjänst hindrades deltaga i ett politiskt val, att i annan ordning avgiva sin röst, nu föreläge utredd till beslut av innevarande riksdag, kunde ifrågasättas, att de bestämmelser, som kunde meddelas om frånvarandes rösträtt vid politiska val, också, med större eller mindre jämkning, infördes med avseende å den kommunala rösträttens i stad utövande; men då förstnämnda grundlagsfråga icke synes bliva av Kungl. Maj:t förelagd för innevarande riksdag, vid vilket förhållande den icke läser kunna definitivt avgöras förrän tidigast vid 1918 års riksdag, kunna de bägge frågorna svårligen kombineras med varandra. Frågan om den kommunala rösträttens i stad utövning är av den betydelse, och missbruken med nu gällande bestämmelser så uppenbara, att denna fråga icke kan anstå, tills den utan tvivel ganska invecklade frågan om fullmaktsröstning i vissa fall (eller andra liknande anordningar) vid de politiska valen blivit löst. Det får väl också anses givet, att vid dessa val en röstning i annan ordning än genom personlig inställelse icke kommer att medgivas vid en del förfall,

som ifrågasatts att upptagas vid den kommunala rösträttens ordnande, t. ex. vid sjukdomsförfall.

Då det således enligt vår mening gäller att nu fristående för sig bedöma, huruvida förbudet mot rösträtt genom ombud vid kommunala val i stad och landstingsmannaval därstädes bör göras absolut eller begränsas till sådan röstning, därvid visst laga förfall icke styrkts, anse vi övervägande skäl tala för att gå den först nämnda vägen och allenast medgiva undantag — oberoende av förfalloanledning — för oskiftat dödsbo med flera myndiga delägare. De skäl, som överståthållareämbetet anfört för sin mening om lämpligheten av ett absolut förbud, synas ganska talande. Det måste alltid möta stora svårigheter att fastställa lämpliga förfalloanledningar och att få till stånd en tillfredsställande och ej för omständlig procedur för dessas prövande. Någon större praktisk betydelse torde knappast heller följa av ett införande av vissa förfalloanledningar, enär dessa givetvis måste göras mycket snäva. Finner man framdeles lämpliga bestämmelser rörande utövande i vissa fall av politisk rösträtt utan personlig inställelse, kunna ju dessa sedermera överföras — mer eller mindre jämkade — till nu förevarande kommunala val. Och vad särskilt landstingsmannavalen med deras mycket övergående politiska innebörd beträffar, är det utan tvivel mest konsekvent, att, så länge vid andrakammarvalen personlig inställelse är nödig, också fordra sådan vid först nämnda val, förutsatt att så är möjligt, utan att själva rösträtten därmed kan anses bliva för mycket inskränkt — och så är, såsom vi förut framhållit, fallet med landstingsmannavalen i stad.

Det torde också böra uppmärksammas, att det förut berörda förbudet för utövande av rösträtt genom ombud vid prästval i stadsförsamling är absolut.

På grund av allt vad sålunda anförts, få vi hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga sådana ändringar i gällande kommunalförordning för landet, i kommunalförordningen för stad och i kommunalförordningen för Stockholm, att rätten att utöva rösträtt genom ombud upphäves i stad samt, i förut berörd omfattning, jämväl i köpingar och municipalsamhällen, med undantag allena för oskiftat dödsbo, däri flera myndiga delägare finnas.

Och skola vi i sammanhang med övriga i denna motion föreslagna ändringar i nämnda och andra kommunala författningar, framlägga förslag till detaljerade lagändringar.

IV. Rätt för landsting att själv utse ordförande.

Den rätt, som enligt gällande landstingsförordning nu förefinnes för Kungl. Maj:t att utse ordförande i landsting har vid upprepade tillfällen varit föremål för ändringsförslag i riksdagen. Redan vid riksdagarna 1869 och 1870 antog andra kammaren förslag därom, att landstinget skulle äga att självt inom sig utse ordförande och vice ordförande, förslag som emellertid föllo på första kammarens motstånd. Vid 1906 års riksdag väcktes i båda kamrarna motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i samma syfte, men blevo avslagna av båda kamrarna. Härefter frambars vid 1912 års riksdag i motion i andra kammaren (nr 180) ånyo förslag om skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. I anledning av motionen hemställde konstitutionsutskottet, i sitt däröver avgivna utlåtande, att densamma måtte avslås av riksdagen. Utskottets förslag bifölls av första kammaren, medan däremot andra kammaren godkände en vid utskottslåtandet fogad reservation, innebärande yrkande om bifall till skrivelseförslaget.

I propositionen nr 185 till 1913 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, bland annat, sådan ändring av §§ 25—27 i landstingsförordningen, att rätten för Kungl. Maj:t att utse ordförande i landstinget skulle upphöra och landstinget tillerkännas denna befogenhet. Konstitutionsutskottet tillstyrkte propositionen i förevarande del; och blev utskottets hemställan bifallen av andra kammaren, medan däremot första kammaren avslög förslaget, som, då sammanjämkning härutinnan ej föreslogs av utskottet, förföll.

Förevarande fråga synes oss emellertid böra ånyo hänskjutas till riksdagens prövning. Otvivelaktigt är, att Kungl. Maj:ts rätt att utse ordförande i landstingen innebär en avvikelse från den kommunala självstyrelsens princip. Några som helst bärande skäl för bibehållande av denna avvikelse under nuvarande förhållanden torde icke kunna anföras. De rent praktiska invändningar, som vid de tidigare tillfällen, då denna fråga förevarit i riksdagen, framkommit mot en förändring av nuvarande stadganden i detta avseende, torde, såsom också konstitutionsutskottet i sitt utlåtande över 1913 års kungl. proposition framhöll, vara undanröjda genom det i nämnda proposition framlagda förslaget.

Anslutande oss till dessa förslag, få vi därför hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga sådan ändring av gällande bestämmelser rörande

utseende av ordförande i landstinget, att landstinget må äga självt utse både ordförande och vice ordförande.

Och skola vi, i sammanhang med övriga i denna motion framlagda ändringar i landstingsförelörden, förelslå påkallad lagändring av §§ 25—27 i förelörden om landsting.

På grund av vad vi sålunda anført få vi hemställa:

att riksdagen behagade för sin del antaga följande förslag till

A. Lag om ändrad lydelse av §§ 8, 9, 10 och 80 i förelörden om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

Härigenom förelrdnas, att §§ 8, 9, 10 och 80 i förelörden om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande förändrade lydelse samt att till förelörden skall läggas en § 81 av nedan angivet innehåll:

§ 8.

En var myndig välfrejdad svensk undersåte — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkommer talan jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfäld egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarne i boet ombud utse.

§ 80.

Mom. 1. Har Kungl. Maj:t förordnat — — —
 — — — — —
 inom samhället; och gäller, med det i § 81 stadgade undantag, i avseende härå — — — — —
 — — — — — municipalfullmäktige och municipalnämnd.

Mom. 2. Genom stadgandet — — — — —
 — — — — —
 egen kommun.

§ 81.

Röstägande inom köping eller municipalsamhälle må ej genom ombud föra talan eller utöva rösträtt i köpingens eller municipalsamhällets angelägenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

B. Lag om ändrad lydelse av §§ 9, 10 och 12 i förordningen om kommunalstyrelse i staden den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 9, 10 och 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse.

§ 9.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte
— — — — —
oguldna stadsutskylder, är, med den i § 10 stadgade
inskränkning, berättigad att — — — — —
— — — — — stadens
medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo,
däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För näring eller — — — — —
— må ej röstas.

§ 12.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

Ej må eljest talan och rösträtt genom ombud utövas.
Fullmakt skall — — — vittnens underskrift
bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

C. Lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte —
 — — — — — oguldna stadsut-
 skylder är, med den i § 8 stadgade inskränkning, be-
 rättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo,
 däri myndig delägare finnes.

§ 8.

Mom. 1. För näring eller — — — — —
 må ej röstas.

Mom. 2. För oskiftat dödsbo, däri allenast en
 myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne.
 Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett om-
 bud att vid valet för boet rösträtt utöva.

Ej må eljest rösträtt genom ombud utövas.

Fullmakt skall vara — — — — —
 vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

D. Lag om ändrad lydelse av §§ 5, 25, 26 och 27 i
 förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 5, 25, 26 och 27 i
 förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola
 erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

1. Rätt att deltaga i landstingsmannaval till-
 kommer inom den kommun, där han är mantalsskriven,
 en var i kommunens allmänna angelägenheter röstbe-
 rättigad.

2. a) val av landstingsmän — — — — —
 — — — — — som av Kungl. Maj:t fastställes.

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning emot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa ordinarie lagtima sammankomst.

Utgår under nämnda tid ordförandens eller vice ordförandens uppdrag att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen såsom ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevistat flesta landstingen eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet, till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnde äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphör.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra såsom ordförande intill nästa lagtima sammankomst.

Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1914.

Stockholm den 28 maj 1914.

<i>Karl Staaff.</i>	<i>Fridtjuv Berg.</i>	<i>Nils Edén.</i>
<i>Axel Schotte.</i>	<i>D. Persson i Tällberg.</i>	<i>Johan Ericsson.</i>
<i>Erik Röing.</i>	<i>Joh. Ström.</i>	<i>R. G. Hamilton.</i>
<i>Linus Lundström.</i>	<i>Per N:son Bosson.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>
<i>E. A. Nilson.</i>	<i>Rob. Karlsson.</i>	

Tabell, utvisande den omfattning, i vilken valsedlar avgivits på grund av fullmakt vid stadsfullmäktigvalen 1912.

Städer	Antal valsedlar	Antal valsedlar avgivna på grund av fullmakt	Anmärkingar
Stockholm	38,832	8,643	
Södertälje	1,624	723	
Vaxholm	391	176	
Norrtälje	517	200	
Sigtuna	163	71	
Uppsala	3,143	1,050	Den senare siffran approximativ, då de avgivna fullmakterna efter valet blivit förstörda.
Enköping	594	243	
Nyköping	1,334	555	
Eskilstuna	4,194	1,851	
Strängnäs	566	227	
Trosa	107	30	
Linköping	1,863	787	
Norrköping	4,057	1,563	
Söderköping	187	63	
Motala	381	143	
Vadstena	474	188	
Skänninge	253	100	
Jönköping	2,609	1,070	
Gränna	192	83	
Huskvarna	1,159	522	
Växjö	811	297	I den senare siffran ingå sex fullmakter för bo-lag eller annan samfällighet.
Kalmar	1,027	416	
Västervik	938	373	Den senare siffran ej fullt noggrann, då efter valet högst fem fullmakter återlämnats.
Vimmerby	217	82	
Borgholm	202	86	
Visby	698	265	
Karlskrona	2,169	835	
Ronneby	500	218	
Karlshamn	856	372	
Sölvesborg	446	191	
Kristianstad	1,599	587	Den senare siffran ej fullt noggrann.
Simrishamn	494	190	
Ängelholm	728	300	

Städer	Antal valedlar	Antal valedlar avgivna på grund av fullmakt	Anmärkingar
Malmö	7,620	2,377	Fullmakterna representera jämväl omyndiga, samfällid egendom, bolag, föreningar och andra sammanslutningar samt stiftelser ävensom oskiftade bon.
Lund	1,710	635	
Landskrona	1,807	786	
Hälsingborg	3,531	1,130	Uppgiften är lämnad enligt tillgängliga handlingar. På grund av fattat beslut om ökning av antalet fullmäktige hölls två val, därvid avgåvos dels 1,446 valedlar, därav 559 på grund av fullmakt, och dels 1,456, därav 647 genom fullmakt.
Ystad	1,295	491	
Trälleborg	2,902	1,206	
Eslöv	972	444	
Halmstad	1,880	775	
Kungsbacka	220	102	
Göteborg	13,453	5,388	
Marstrand	264	107	
Lysekil	532	231	
Uddevalla	1,413	615	
Strömstad	438	170	
Vänersborg	1,371	518	
Borås	4,970	1,852	
Ulricehamn	870	372	Sammanlagda antalet valedlar, avgivna vid två under år 1912 företagna val.
Åmål	1,281	542	Under år 1912 företogs två val, därvid avgåvos vid första valet 711 valedlar, därav 275 på grund av fullmakt, och vid andra valet 571 valedlar, därav 267 på grund av fullmakt.
Mariestad	502	162	
Lidköping	1,017	339	
Skara	659	203	
Hjo	381	116	
Falköping	801	341	
Karlstad	1,618	663	
Kristinehamn	1,000	422	
Filipstad	710	302	
Arvika	747	270	
Örebro	3,466	1,187	
Lindesberg	417	152	
Västerås	2,949	1,226	
Sala	1,057	458	
Arboga	585	179	
Falun	1,198	505	

Städer	Antal valsedlar	Antal valsedlar avgivna på grund av fullmakt	Anmärkningar
Säter	231	109	{ I den senare siffran äro fem förmyndare för omyndiga inräknade.
Gävle	3,194	1,128	
Söderhamn	1,100	380	
Hudiksvall	757	298	
Härnösand	924	337	
Sundsvall	1,205	415	
Örnsköldsvik	490	217	
Östersund	1,127	522	
Umeå	1,223	447	
Skellefteå	293	118	